

Sygn. akt II UK 714/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 marca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku B. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 marca 2018 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 23 czerwca 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 czerwca 2016 r., III AUa (...), Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił apelację pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w O. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń

Spółecznych w O. z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie z wniosku B. M. o emeryturę, uznając że wnioskodawca udowodnił piętnastoletni okres pracy w szczególnych warunkach i w związku z tym spełnił przesłanki określone w art. 32 w związku z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm., dalej jako ustawa o emeryturach i rentach z FUS lub ustawa emerytalna), co uzasadniało przyznanie dochodzonego świadczenia.

W stanie faktycznym sprawy, wnioskodawca (urodzony w dniu 24 sierpnia 1954 r.), wykazał na dzień 1 stycznia 1999 r. ogólny staż ubezpieczeniowy w wymiarze 29 lat i 1 dzień okresów składkowych i nieskładkowych, oświadczył również, że nie jest członkiem Otwartego Funduszu Emerytalnego.

W dniu 18 sierpnia 2014 r. złożył wniosek o emeryturę. Decyzją z dnia 23 września 2014 r. organ rentowy odmówił przyznania dochodzonego świadczenia (wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych), wskazując że na dzień 1 stycznia 1999 r. nie udokumentował on wymaganego 15-letniego okresu pracy warunkach szczególnych.

Organ rentowy nie zaliczył wnioskodawcy do stażu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia od dnia od dnia 1 września 1972 r. do dnia 30 czerwca 1999 r., ponieważ w świadectwie pracy w warunkach szczególnych zakład pracy nie określił stanowiska pracy według obowiązującego wykazu stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm. - dalej także rozporządzenie).

Z dniem 1 września 1972 r. wnioskodawca został zatrudniony w Zakładzie (...) w O. Cementownia „G.”, na stanowisku elektromontera w pełnym wymiarze czasu pracy w Wydziale Elektrycznym. Cementownia przez czas swojego istnienia stosowała niezmienny proces technologiczny w oparciu o energię elektryczną. Elektromonter dokonywał wszelkich czynności związanych z naprawą, i remontem urządzeń elektrycznych oraz elektroenergetycznych będących w ruchu. Napraw dokonywano w miejscu awarii danego urządzenia. Nadto elektromonterzy dokonywali także wszelkich przeglądów w rozdzielni prądu, nadzorując w

kamieniolomie urządzenia elektryczne, w szczególności koparki napędzane silnikami elektrycznymi. Po pierwszym roku pracy w Cementowni wnioskodawca ukończył kurs uzyskując uprawnienia elektryczne bez ograniczeń tzw. uprawnienia SEP.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy w O. uwzględnił odwołanie wnioskodawcy i zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego, przyznając wnioskodawcy prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach od dnia 24 sierpnia 2014 r. (od daty nabycia uprawnień). W uzasadnieniu wyroku Sąd pierwszej instancji wskazał, że wnioskodawca wykazał wymagany przepisem dwudziestopięcioletni okres składkowy i nieskładkowy, ukończył wiek 60 lat oraz nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego. Istotą sporu było ustalenie czy wnioskodawca legitymuje się piętnastoletnim okresem pracy w warunkach szczególnych. Analizując przebieg zatrudnienia wnioskodawcy, Sąd uznał, że okres pracy w Cementowni „G.” od dnia 1 września 1972 r. do dnia 1 stycznia 1999 r. na stanowisku elektromontera należy uznać za pracę w warunkach szczególnych. Mimo formalnie błędnie wydanego świadectwa pracy, Sąd pierwszej instancji, po uzupełnieniu postępowania dowodowego uznał że okres tej pracy był okresem pracy w warunkach szczególnych, powołując się na załącznik do rozporządzenia, w którym w wykazie A, w dziale II (w energetyce) poz. 1 wymieniono „prace przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych”. Sąd pierwszej instancji mając na uwadze powyższą regulację prawną, w oparciu o przeprowadzone postępowanie dowodowe uznał, że wnioskodawca spełnił niezbędne przesłanki, warunkujące ustalenie prawa do emerytury przy obniżonym wieku emerytalnym, co uzasadniało przyznanie dochodzonego świadczenia.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego w pełni podzielając zapatrywania i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji w zakresie uznania wykonywanej przez wnioskodawcę pracy za pracę w warunkach szczególnych, mimo że nie była ona pracą w (ujmowanej ściśle) energetyce. Sąd drugiej instancji podkreślił, że art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej wyraźnie stanowi, że dla celów ustalenia uprawnień w postaci emerytury w wieku wcześniejszym, za pracowników

zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Zdaniem Sądu zasadne jest tym samym twierdzenie, że przyporządkowanie branżowe ma znaczenie jedynie wówczas, gdy uciążliwość i szkodliwość danej pracy wynika z wykonywania jej właśnie w ramach danej branży. Natomiast w sytuacji, gdy stopień szkodliwości lub uciążliwości danego rodzaju pracy nie wykazuje żadnych różnic w zależności od gałęzi gospodarki, w której praca ta jest wykonywana, to brak jest podstaw do zanegowania świadczenia jej w warunkach szczególnych jedynie dlatego, że w załączniku została przyporządkowana do innego działu przemysłu.

W skardze kasacyjnej od tego wyroku, zaskarżając go w całości, pełnomocnik organu rentowego zarzucił naruszenie prawa materialnego - art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej w związku z art. 32 ust. 1 i 4 tej ustawy oraz § 4 rozporządzenia, poprzez ich błędną wykładnię, niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że „praca wnioskodawcy zatrudnionego na stanowisku elektromontera w (...) Cementowni G. stanowi pracę w warunkach szczególnych uprawniającą do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury (...) pomimo faktu, że prawo do wcześniejszej emerytury przysługiwać może jedynie osobom, które stale i w pełnym wymiarze wykonują prace przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych w energetyce” oraz naruszenie przepisów postępowania mogącego mieć istotny wpływ na wynik sprawy - art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie podstawy faktycznej i prawnej wyroku sądu drugiej instancji, a w szczególności nie odniesienie się do sformułowanego w apelacji organu rentowego zarzutu naruszenia przepisów prawa materialnego - art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS polegającego na jego nieprawidłowym zastosowaniu i przyjęciu, że prace elektromonterów w budownictwie i w przedsiębiorstwach materiałów budowlanych stanowią prace w warunkach szczególnych jako wskazane w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia podczas gdy prace uprawniające do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym stanowią wyłącznie prace elektromonterów w

energetyce; „w szczególności Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił na jakiej podstawie przyjął, że ustawodawca za prace narażające na działanie czynników szkodliwych uznał prace elektromontera wykonywane w zakładzie pracy zajmującym się produkcją cementu”.

W oparciu o przedstawione zarzuty pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną, pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o jej oddalenie wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę tylko w granicach podstawy i wskazanego zarzutu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Związany jest też ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

W tym kontekście odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. trzeba przypomnieć, że z reguły wady uzasadnienia wyroku nie mają wpływu na treść wyroku, gdyż uzasadnienie sporządzane jest po jego wydaniu (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 1 lipca 1998 r., I PKN 220/98, OSNAPiUS 1999 nr 15, poz. 482; z dnia 9 lipca 1998 r., I PKN 234/98, OSNAPiUS 1999 nr 15, poz. 487; z dnia 7 kwietnia 1999 r., I PKN 653/98, OSNAPiUS 2000 nr 11, poz. 427 oraz z dnia 5 września 2001 r., I PKN 615/00, OSNP 2003 nr 15, poz. 352), niemniej jednak wyjątkowo, niezgodne z art. 328 § 2 k.p.c. sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji, może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej, gdy niezachowanie jego wymagań konstrukcyjnych może czynić zasadnym kasacyjny zarzut naruszenia prawa materialnego przez jego zastosowanie do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2001 r., I PKN 615/00, OSNP 2003 nr 15, poz. 352), całkowicie uniemożliwiając dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2003 r., IV

CKN 1862/00, LEX nr 109420) lub nie pozwalając na jego kontrolę kasacyjną (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, LEX nr 78271).

Taka wyjątkowa sytuacja, w ocenie Sądu Najwyższego, występuje w rozpoznawanej sprawie, gdy się zważy, przytoczone wyżej, ustalenia Sądu Apelacyjnego odnośnie do stanu faktycznego sprawy, z których wynika, że wnioskodawca zajmował się pracą elektromontera w Cementowni „G.”, dzieląc przy tym zapatrywania i ocenę prawną Sądu Okręgowego co do uznania wykonywanej pracy za pracę w warunkach szczególnych, mimo że nie była ona pracą w energetyce.

Wstępnie trzeba przypomnieć z powołaniem się na utrwalone orzecznictwo, że stosownie do art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy emerytalnej, ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy, tj. 1 stycznia 1999 r., osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa w wieku niższym niż 65 lat dla mężczyzn oraz okres składkowy wynoszący 25 lat. Przepisy dotychczasowe w rozumieniu art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej to przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r. Według § 1 ust. 1 tego rozporządzenia, ma ono zastosowanie do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymienione w § 4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia, przy czym, w myśl § 2 ust. 1, okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Stosownie do § 4 ust. 1 rozporządzenia, pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki: 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący dla mężczyzny 60 lat; 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W wyroku z dnia 13 lipca 2016 r., I UK 218/15 (LEX nr 2108499) Sąd Najwyższy, powołując się szeroko na dotychczasowe orzecznictwo odnoszące się

do rozważanej kwestii, wyraził trafny pogląd - w pełni podzielany przez obecny skład, że „w świetle przepisów wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia, wyodrębnienie poszczególnych prac ma charakter stanowiskowo-branżowy. Pod pozycjami zamieszczonymi w kolejnych działach wykazu wymieniono bowiem konkretne stanowiska przypisane danym branżom, uznając je za prace w szczególnych warunkach, uprawniające do niższego wieku emerytalnego. Przeporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach. Usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości i przypisanie ich do oddzielnych działów oraz poszczególnych stanowisk w ramach gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe, gdyż należy przyjąć, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale gospodarki jest umiejscowione. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi (branży) gospodarki ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym. Nie można więc przyjąć, że istotny dla stwierdzenia wykonywania pracy w szczególnych warunkach jest wyłącznie rodzaj tej pracy, a bez znaczenia pozostaje okoliczność zatrudnienia pracownika w określonym sektorze gospodarki. Biorąc pod uwagę treść art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości psychofizycznej dla zdrowia ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, należy przede wszystkim stwierdzić (ustalić i ocenić), czy konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w różnym stopniu w zależności od tego, w którym dziale przemysłu (gospodarki) jest umiejscowione. Jeżeli bowiem uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia konkretnej pracy wynika właśnie z jej branżowej specyfiki, to należy odmówić tego szczególnego waloru pracy wykonywanej w innym dziale gospodarki. Natomiast w sytuacji, gdy stopień szkodliwości czy uciążliwości danego rodzaju pracy nie wykazuje żadnych różnic w zależności od branży, w której jest ona wykonywana,

brak jest podstaw do zanegowania świadczenia jej w warunkach szczególnych tylko dlatego, że w załączniku do rozporządzenia została przyporządkowana do innego działu przemysłu (gospodarki). Jeżeli bowiem pracownik w ramach swoich obowiązków stale i w pełnym wymiarze czasu pracy narażony był na działanie tych samych czynników, na które narażeni byli pracownicy innego działu, w ramach którego to działu takie same prace zaliczane są do pracy w szczególnych warunkach, to zróżnicowanie tych stanowisk pracy musiałoby być uznane za naruszające zasadę równości w zakresie uprawnień do ubezpieczenia społecznego pracowników wykonujących taką samą pracę (...).”

Za pracę w warunkach szczególnych - w okolicznościach sprawy - została uznana w rozporządzeniu z dnia 7 lutego 1983 r., do którego załącznik stanowi wykaz A, w dziale II (w energetyce) poz. 1 - praca przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych.

Trafnie w związku z tym organ rentowy zarzucił naruszenie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach w związku z art. 32 polegającego na błędnym przyjęciu przez Sąd Apelacyjny, że prace elektromonterów w przemyśle budownictwa i materiałów budowlanych stanowią prace w warunkach szczególnych, nie wyjaśniając na jakiej podstawie przyjął, że ustawodawca za prace narażające na działanie czynników szkodliwych uznał prace elektromontera wykonywane w zakładzie pracy zajmującym się produkcją cementu.

Stosownie do stanowiska zajętego w wyroku z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 24/09 (niepublikowany), wykaz A dział II do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, odnosi się do prac szkodliwych w energetyce, a nie do wszystkich robót i eksploatacji urządzeń elektrycznych. Zgodnie z wykazem A dział II prace w szczególnych warunkach w energetyce to - „Prace przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych”. Sąd Apelacyjny nie wyjaśnił znaczenia przedmiotowego zakresu prac w energetyce, dowolnie przyjmując, że różnorakie roboty elektryczne wykonywane przez wnioskodawcę to to samo co prace szczególne „w energetyce”. Tymczasem

uprawnione jest stwierdzenie, że energetyka to gałąź przemysłu zajmująca się wytwarzaniem (przetwarzaniem) energii elektrycznej oraz ciepłej i dostarczaniem jej odbiorcom. Nie jest zatem uzasadnione zaliczanie do prac szkodliwych w „energetyce” wszystkich prac związanych z konserwacją oraz eksploatacją wszelkich instalacji i urządzeń elektrycznych, czyniło by to bowiem bezprzedmiotowymi granice pojęcia „energetyka” z działu II i przenosiłoby wcześniejsze uprawnienia emerytalne na różnorakie roboty elektryczne nienależące do „energetyki”. Nawet w samej „energetyce” nie chodzi o wszelkie roboty elektryczne, lecz tylko o wskazane w dziale II (literalnie) prace przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych. Wymagane byłoby zatem właściwe określenie zakresu prac objętych działem II wykazu A załącznika do rozporządzenia dokonując analizy regulacji dotyczących energetyki dla odróżnienia jej od zwykłych robót (prac) elektrycznych. Przy takiej różnicy co do rozumienia prac w szczególnych warunkach w energetyce oraz robót (prac) elektrycznych nią nie objętych, należy przyjąć, że sprawa w tej części wymaga ponownego zajęcia stanowiska przez Sąd Apelacyjny i ewentualnego ustalenia, że stopień szkodliwości lub uciążliwości pracy wykonywanej przez wnioskodawcę w zakładzie pracy zajmującym się produkcją cementu nie wykazuje żadnych różnic w stosunku do „prac przy wytwarzaniu i przesyłaniu energii elektrycznej i ciepłej oraz przy montażu, remoncie i eksploatacji urządzeń elektroenergetycznych i ciepłych” określonych w wykazie i przypisanych do „energetyki”.

Tym się kierując, Sąd Najwyższy uznał, że skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie, wobec czego orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. Orzeczenie o kosztach uzasadnia art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

r.g.